

Sorbonako gogoetaldia

Uda lasaitasun intelektualaren aroa da. Halere hizkuntzalaritzan gogoetaldiak izan dira. Sorbonakoa aipatuko dut. Sorbona da Parisko unibertsitate zaharrenetarikoa, frantses kulturaren seaska izan zena XVII. mendean. Iragan ekainean han bildu ginen hizkuntzalari multzo bat «Lurraldeetako hizkuntzak eta kulturak» gaiaz hitz egiteko. Bilera hau gertakari politikoa bat izan zen, Poignant txostenaren ildotik, Battitta Coyos zuberotarrak antolatuturik (geroztik Pauen dago departamenduko herri hizkuntzen arduradun).

Nire ustez, Bernard Cerquiglini hizkuntzalariaren mintzaldiak eman zion kongresuari bere ardatza. Hau Frantsesaren Institutuko zuzendaria da eta gobernuak galdegina egin zion Frantziako hizkuntza guztien zereenda. Hexagonoko eta Itsas-haindiko mintzairak aztertu ondoren, 75 hizkuntza aurkitu zituen, bere ustez denak Eurokartaren babesean ezartzeko. Ez genuen ikusten zer politika egin zitekeen horrenbeste hizkuntzekin. Baina eztabaidak erakutsi zigun hizkuntzen egoerak eta hiztunen eskaerak oso ezberdinak zirela.

Lehen kategoria batean sailka genitzake adibidez Guyanako hizkuntza amerindiarrak. Asko dira baina hiztun gutirekin: kalibak 200 hiztun, araawak 300 hiztun eta beste horrelako 9 hizkuntza. Jende horiek Amazonatik edo Surinametik etorriak ziren eta herrixka batzuetan bizi ziren erreka edo itsas bazterretan. Beren hizkuntzari begira ezer ez dute eskatzen baina hizkuntzalariek diote hizkuntza guziek eskubide berdinak dituztela eta Errepublikaren babesa hartzen dutela.

Beste sail batean koka litezke ekialdeko eta mendebaleko kreolerak, bai eta Kaledonia Berriko hizkuntzak ere. Kreolerak hizkuntza «handiak» dira, hiztun asko baitituzte eta ohizko gizarte harremanetan erabiliak baitira, fami-

lian, lanean, bilkuretan. Halere ez dira oraindik toki guzietan sartzen, ez administrazio zentrolean ez eta ere liburugintzan. Ondorioz denentzat goi mailako hizkuntza frantsesa da. Militanteen eskaera da bi hizkuntzen arteko parekotasuna eskolaren bitartez, diglosia heterotopikotik homotopikora pasatuz.

Hirugarren sail batean aurkitzen ditugu oil dialektoak. Frantsesa bera ere jatorriz oil familiakoa da, baina mendetan zehar erregeen eta errepublikaren hizkuntza bilakatu da.

Beste dialektoak ahul daude Bretainian (galo), Pikardian, Champagnen, Walonian, Poitoun eta beste. Literatura zerbait bazuten, orain hiztun guti eta adinekoak. Halere eskolatan irakatsiak dira. Eta geroari buruz? Oil hiztun batek zioen dialekto horiek lehenagoko bizimoldeari lotuak direla eta ez direla egokiak modernitatea adierazteko. Aterabide bakarra dela «ekomuseo» batzuetan teknika zaharrak berpiztea ikuskizun moldean (ogi joite, arto xuritze, oihal ehute), denbora haietako elkarrizketak entzunaraziz gaurko multimedien bidez. Harrigarri da proposamen horrek ez duela inor harritu! Haientzat oil batua frantsesa da.

Laugarren sailean daude 7 herri hizkuntza «handiak»: alsaziera, bretoiera, flandesera, katalana, korsikera, oc hizkuntza eta euskara. Gure eskaera nagusia da lurraldetasuna, herri bakoitzean herri hizkuntza frantsesaren parekoa izan dadin. Beñat Oiharzabal euskaltzainak argudiatu zuen hizkuntza gauza kolektiboa den puntutik eremu bat hartzen duela, legeak onartu behar diona. Hizkuntzalari jakobinoek ez dute federalismoa onartzen «komunitarismoaren beldurrez». Claude Hagege idazleak dio: «Hizkuntzak hiztunen ahoetan daude, lurak ez du hitz egiten».

Sorbonan eztabaida airean egon zen. Hizkuntzalari ofizialentzat frantsesak bakarrik dauka errealitate politiko bat. Beste hizkuntzak birtualki onartzen dira ikergai bezala unibertsitateetan eta ikasgai eskolatan. Ez diete beste tokirik ematen. Ez dakite zer den hizkuntz antolaketa.

Eurokartaren atal bakar bat ulertzen dute, irakaskuntzarena.

Euskaltasuna

Nortasuna, kultura, hizkuntza, udazken guziz datozen gaiak dira. Alabaina gurasoek eskolen eta ereduaren hautua egin behar dute eta orduan agertzen dira eleaniztasunaren eta kulturbitasunaren inguruko artikuluak. Bereziki aurten, hain segur Lizarra-Garaziko kontestuan. Eguzki Urteaga irakasleak definitzen duen euskal identitatea anitza da eta aldakorra, irekia, ondorioz eraikia. Norbaitek euskaltasuna hizkuntzarekin lotzen badu, beste batek kulturari ematen dio garrantzia edo aberriari eta lurraldeari.

Nortasunaren kontzientzia ezberdina da herritar batetik bestera. Abertzaleak eta kulturzaleak dira kartsuenak eta herritar soilen lasaitasuna axolagabekeria zaie. Euskaltasuna aldatuz doa adinarekin eta belaunaldien artean. Euskal Herriaren ikurra haurrentzat kirol taldea da edo dantza multzoa, gazteentzat militantismoa eta helduentzat euskararen erabilera familiar edo kultur ekintzak, bertso saioak, irrati emankizunak.

Euskaltasunak herritar tradizionalago baten nortasuna betetzen badu ere, modernoago baten izatea ez du osatzen: honek beste ezaugarri batzuei ere ematen die garrantzia, lanbideari edo elkartasun zabalagoari, eta frantses, espainol edo europar izateak euskal identitatea aberasten dio. Azkenean nortasuna da bakoitzak eraikitzen duen izatea. Alabaina gauza asko dohainik ukan baditugu, ama hizkuntza, hezkuntza, erlijioa edo ideologia, beste horrenbeste guhauerek irabazi ditugu, ikasketak, bizibidea, elebitasuna.

Horiek horrela, nortasun kolektiboak du herria definitzen. Ezberdintasunen gainetik gutarteko berdintasunak nagusi dira eta elkarrekin historia bat idazten dugu. Gertakarietarik hurbilegi gara kondaira irakurtzeko: polifonia batean idazkia ez da erraz ulertzen.

Eleaniztasuna

Xabier Garagorri pedagogoak animatzen duen «Eleanitz» programaren abiapuntua da ezin dela gaur egun euskaldun elebakar izan, 300 kilometroko eremua hertsiegi delakotz. Gainera modernitatean sartu gara edo frantsesaren edo gaztelaren bidetik. Ondorioz erdaldunak gehiengoan dira iparraldean eta hegoaldean. Erdararekin komunikazio eremua zabaldu zaigu 1.000 kilometroz baino gehiago, baina ez norabide bererantz. Erdaltasuna euskaltasuna baino indartsuago delakotz «legez eta elez», bi nortasun ezberdin ari dira eraikitzen, demagun hiztegi berriaren aldetik. Gauza praktikoetan ere batzuetan. Adibidez, gure semea Euskal Herriko Unibertsitatean da ikasle eta etxera igortzen dizkioten gutunetan «60000 Extranjero» markatzen diote; gutuna 60 Oise departamendura doa eta, Leioan ez bezala, Beauvaisko postazain batek asmatzen du Mendigaraia Euskal Herrian dela. Oro har askorentzat mintzakidegoa nahikoa da mugaren alde batean edo bestean. Baina ez denentzat.

Gaur egun eleaniztasunaren aroan sartuak gara, eta galdera zen: «zein zitekeen hirugarren hizkuntza?». Bi erantzun hipotetiko baziren, auzoko erdararena eta mundializazioarena. Iparraldean gaztelera ikasiz eta hegoaldean frantsesa, hori lehenagoko jokamoldea, herritarren arteko elkar ulermena sakon zitekeen eta gainera komunikazio eremua hedatuz Bruselatik Patagoniaraino Kongon gaindi. Ez da hori gertatu salbu etorkinengan. Gurasoek, ikastolek eta erdal ikastetxeek aho batez globalizazioaren aukera egin dute: alabaina ingelesa da Europaren, Interneten eta rockerren hizkuntza. Arriskua da «koine» eraginkorra izanen delarik European eta mundu zabalean, beste Estatu hizkuntzak ahulduko direla. Eta zer gertatuko zaie gaur egun gutituak diren hizkuntzei? Eleaniztasunari bai, euskarari lehentasuna emanaz.

Herritasuna

Michel Cahen soziologoaren ikerketa da nazioak zer bilakatzen diren mundializazioaren eraginez («La nationalisation du monde: l'identité dans la démocratie»). Estatuentzat estatu gabeko nazioek edo «etniek» dute gatazka sortzen Txetxenian edo Kosovon. Baina problematika zabalagoa da: herri nortasunaren auzia hor dago, nolabait trenkatu behar dena, ahalaz bakearen bidetik; ez beti zorrigaitzez.

Globalizazioak ez du herritasuna ahultzen. Alderantziz herri bakoitzak bere nortasun kolektiboa bizkortzen du, hain zuzen ez itotzeko berdintasunaren itsasoan. Komunikazioa zabalago eta herriko hizkuntzak eta kulturak garrantzi handiagoa hartzen dute. Nortasun kolektiboen ezberdintasuna onartzen delarik, orduan herrien arteko berdintasun juridikoaren bidean gara. Hori zen Eurokartaren mezu inplizitua: hizkuntzak onartuz herriak ere onartzen direla. Batzuek balkanizazioaren arriskua aipatu zuten, ez baitute ulertzen federazioa herrien arteko demokrazia dela. ♪